

מראי מקומות- בבא בתרא קע"א

רק מחמת שהוא מוקדם. ותי' דכיון שאינו מתחייב עצמו כלל ע"י שטר זה, א"כ אין צריך דעת המתחייב. ואדרבה, הק' על הרמב"ן דלכאור' אינו מחייב עצמו כלל, ולכן למה צריך דעת המתחייב [נאולם מלשון הריטב"א משמע דהחסרון אינו משום דאין כאן דעת המתחייב, אלא דאפי' אם יש דעת המתחייב, אינם יכולים לכתוב עוד שטר מזמן ראשון, כיון דכבר פקע שטר הראשון, וצ"ע בזה].

(ג) **ולא, והא אמר ר' יהודה אמר רב, עדים כותבין אפי' עשרה שטרות על שדה אחת- כ' השטמ"ק בשם הראב"ד, דהוה מצי למימר דמזמן שני קאמר דיכולים לכתוב העשר שטרות, וא"כ ל"ק כלל, דכאן מיירי לכתוב אף מזמן ראשון, אלא דכיון דאמר כותבים עשרה שטרות על שדה אחת, משמע דכולהו עשרה שטרות חד גוונא נינהו. ועוד, דכותבין נמי מדעת עצמן משמע [נבכה"ג מסתבר שיכתבו מזמן ראשון].**

(ד) **שטר שזמנו כתוב בשבת או בעשרה בתשרי- פי' הרשב"ם, כגון במקומות שמונין לחדשי החמה, וכשאנו נזקקין לכיון מתי אירע יום ט"ו של אותו חודש, נמצא שהי' שבת או י' תשרי. וע' באמת ליעקב כאן שכ' דהא לכאור' הי' שייך לומר דהוי בט"ו לחודש פלוני של הגוים, ואף דשבת הוא, מ"מ ההי' השטר נכתב במוצאי שבת או במוצאי יו"כ, שהרי בתאריך של הגוים הלילה הולך אחר היום. וכ' דלכאור' מבואר מכאן דאף דמונין לפי חודש הגוים, מ"מ אמרי' דהיום הולך אחר הלילה. וכ' דמשמע מחידת שמשון וגם ממעשה דנקדימון בן גוריון דגם הגוים היו הולכים ביום אחר הלילה [ע"ש, וצ"ע בדיוק כוונתו]. אבל לכאור' דברי הרשב"ם צ"ע בכלל, למה צריך לומר דזהו הציור, לימא דכתיב יום של חדשי ישראל, ואף שייך לכתוב בהשטר י' תשרי, אם אמרי' דלא הי' השטר נכתב ביום זה. וכבר העיר היעב"ץ דמה הזקיק הרשב"ם לפרש כן, ולא תי'.**

(ה) **שטר מאוחר הוא וכשר- כ' הנמוקי יוסף (ע"ט. בדפיו), דאף דבדרך כלל אמרי' דיד בעל השטר על התחונה, וא"כ י"ל דכיון דשייך להיות מוקדם או מאוחר, וא"כ נימא שהוא**

(א) **בשלמא בי דינא אלימי לאפקועי ממונא- פי' הרשב"ם, דהפקר ב"ד הפקר, כדנפקא לן מאלה הנחלות. וע' בנחל יצחק (סי' ל"ט, סעי' ז', ד"ה והנה) דהק' דלכאור' מסוגיין משמע דלא כשי' הכסף משנה (שמיטה ט', ט"ז) בדעת הרמב"ם דלהוציא לא אמרי' הפקר ב"ד הפקר (ורק להפקיע חוב, כמו דמהני לענין פרוזבול), דלכאור' מבואר בסוגיין דאף להוציא שייך הפקר ב"ד הפקר. ותי' ע"פ מש"כ היש"ש דהב' דרשות דהובאו בגיטין (לו:) דיליף מינייהו הפקר ב"ד הפקר, יש להם דינים שונים, דאם הלימוד הוא מאלה הנחלות, א"כ ילפי' מזה דגם להוציא שייך הפקר ב"ד הפקר, אבל אם הלימוד הוא מיחרם כל רכושו, אז י"ל דלא ילפי' דהפקר ב"ד הפקר מהני להוציא הדבר מרשותו. וכ' דלכך נקט הרשב"ם כאן הא דאלה הנחלות, לומר לך דהפקר ב"ד הפקר מהני גם להוציא, דזה מבואר בסוגיין. אבל הרמב"ם פסק דהלימוד הוא מהא דכתי' יחרם כל רכושו, ולכן פסק דלא מהני הפקר ב"ד הפקר גם להוציא.**

(ב) **אלא עדים שעשו שליחותן חוזרין ועושיין שליחותן- פי' בתוס', דכוונת הגמ' לומר דאע"פ שכבר עשו שליחותן, וחל השעבוד על ידן, מ"מ הסברא הוא שלא יהיו יכולין לחזור לכתוב עוד שטר מזמן הראשון, ומשום דדומה למוקדם. אולם ע' ברשב"ם שפי' דמי נתן להם כח זה לחזור ולעשות שליחותן עוד פעם, ומשמע דבעצם אין להם הכח, ודלא כתוס' (וכמו שנקט תוס' בקושייתו, ע"ש מה שהק' ע"ז). וכן מבואר בריטב"א, דכ' "פירוש, כי הוא בתחלה לא עשאו שלוחים אלא לכתוב שטר אחד, והשטר ההוא כבר נפקע כשנקרע, ולפיכך אפי' מצוה להם עתה לכתוב שטר אחר מן הנשאר מן הזמן הראשון, אינם רשאים". וע' בקובץ שעורים (תרל"ו) שהביא כדעה זו מהרמב"ן לעיל (ע"ז), שאין העדים יכולים לכתוב עוד שטר. ובאמת הק' על דעת תוס' דלא ס"ל כן, למה מעיקר הדין יכול לכתוב שטר שלא מדעת המתחייב, וכל החסרון הוא**

ואין לומר שאין המוכר מתרצה בזה, שהרי לכאור' המוכר צריך למכור בשביל זוזי דאיצטריך, וא"כ צריך לעשות כדעת הלוקח, ושפיר יהי' נחית למכור בשטר שאין בו זמן. ולכן מפרש הרשב"ם דאין מוכר שדהו ללוקח ברצון בשביל דאיצטריך לי' זוזי, אלא מוכרח למכור מפני התנאי שמוכרח להחזירו כשיתן לו מעות, וממילא אין כאן הכרח על המוכר. ואדרבה, המוכר יקח כל העיכובים שאפשר לו כדי שלא יהי' צריך למכורו (משא"כ אם הי' צריך למעות, לא יעשה כן, אלא ימכרו במהירות גדול שאפשר). וא"כ, מי יכריחו ליתן שטר בלי זמן, באופן שלא יהי' יכול לעולם לחזור ולקנות אותה השדה. ולכן ממילא יתן השטר בזמן, ויהי' מוכרח המוכר ללקחו, וממילא יפסיד המוכר. והביא התומים דגם הרמב"ן הק' עיקר קו' זו, דלמה לא יתקנו כן לענין שטר מכר, שימכור בשטר שאין בו זמן, ותי' הרמב"ן דלוקח בזמן משום אחריות. אולם כ' התומים דאולי הרשב"ם לא ס"ל לתי' זו, דאינו חושש משום בעל חוב, דעיקר אחריות הוא משום גזולה.

(ט) **אי הכי שטרי הלואה נמי, זמנין דיזיף בניסן, וכו' -** הק' הריטב"א, מהו ה"א הכי", דהא אפי' אי ליתא לדר' המנונא קשיא כן על גופא דמתני', היאך שטרי מאוחרים כשרים, למה אין חוששין לחורבא זו. והביא מ"א דאי הכי זה לאו דוקא. והוא תי', דיש לומר דבשלמא לדידי, יש לפרש מתני' כשכתבו בפירוש דאחרונהו וכתבנהו, דליכא שום חורבא לא בשטר חוב ולא בשטר מקח, אבל לדידך דלא פי' כן, א"כ גם בשטרי הלואה יש לחוש לזה.

(י) **דכל אימת דנפיק לרעי' - פי' הרמב"ן, דאף דלכאור' עדיין יש לחוש שמא ימות העד ויהי' ברור דהשובר הי' נכתב מקודם, מ"מ י"ל דמיתה לא שכיח. ועוד תי' דיכול לטעון דלהכי כתוב סתם בלא זמן, כדי שיהי' יכול לירעי' האי שטרא דהי' נכתב באופן מאוחר, ויהי' יכול לטעון כן, וממילא לא יהי' מקום לחוש. וע"ש עוד שהק' דלמה לא יעשה גם בשטרי מקח תקנה זו, שיכתוב השובר (דהיינו השטר שחזר ולקחו) באופן סתם, ולא יצא חורבא משטר מאוחר, וע' לעיל מה שהבאנו תירוצו וגם תי' התומים.**

מוקדם כדי לפסול השטר, זהו רק בנוגע נוסח השטר שיש לו שתי משמעות, אחד לזכות ואחד לחובה, אבל לפסול את השטר ולומר שעשאה שלא כדין, בזה לא אמרי' דיד בעל השטר על התחתונה, דחזקה על העדים שעושין דבריהם כהוגן.

(ו) **שטר מאוחר הוא וכשר - ע' ברשב"ם** שהביא מרי"ח דלא חיישינן שמא השטר מוקדם ופסול, דהא בהדיא אמרי' דקיום שטרות מדרבנן, דאי מדאורייתא, הא לא בעינן, דהא קיי"ל דעדים החתומים על השטר נעשה כמי שנחקרה עדותן בב"ד. והעיר הקו"ש (תרל"ה) דמבואר מדבריו דמה דאמרי' דשטר אי"צ קיום מן התורה, אי"ז רק לענין טענת מזויף, אלא כללא הוא שהבא לפסול השטר עליו להביא ראיי', שכן הוא דין השטר שלא נחוש עליו שום חשש פסול בלא ראיי'.

(ז) **א"ל רבא, אין, עבד לזה לאיש מלוה - כ' הרמב"ן** (מלחמת ב"מ, יא. בדפי הרי"ף) דיי"א דכיון דהטעם דכותבין שובר הוא משום דעבד לזה לאיש מלוה, א"כ בכתובה, דלא שייך סברא זו, י"ל דבאמת אין כותבין שובר. אבל כ' הרמב"ן דאינו נכון בעיניו.

(ח) **אבל בשטרי מקח וממכר אפי' מאוחרים פסולים - פי' הרשב"ם, דזמנין דמוכר ראובן קרקעו לשמעון בניסן ע"מ שאם יגיע לו דמים שיחזירנה לו, ואם מאחרים השטר מכירה, א"כ כשחזור ולקחו ממנו, יוציא הלוקח שטר מכירתו שזמנה בתשרי, ויאמר הלוקח שחזר ולקחו ממנו אח"כ. והק' התומים (מ"ג, י"ג), למה פי' הרשב"ם כן, ולא פי' כפשוטה, דמכר לו בלי תנאי בהחלט גמור, רק אח"כ חזר ליקח הימנו וימכור לו, ואח"כ יהי' שטר ראשון מאוחר לו, וכ' דכזה פירשו כל המחברים. וכ' התומים ליישב דעת הרשב"ם, דלכאור' יש להעיר, דהא אמרי' דשטרי הלואה מאוחרים כשרים, דאף דכותבין שובר, מ"מ הא יכול הלזה ליקח שובר בלי זמן, ואם לא לקח, הרי איהו דאפסיד אנפשי'. וא"כ, לכאור' יש להק', למה בשטרי מכר ג"כ לא תקנו לעשות כן, שיהיו מאוחרים כשרים, ויקחו "שובר", דהיינו, שטר מכר שחזר ומכרה לו, דאין בהם זמן.**